

Släktforskning i Städer, en artikelserie

Ju större stad, desto knepigare att hitta. För att vägleda er ibland Göteborgs gator och gränder har vi fått tillåtelse av Per Clemensson att publicera valda delar av en artikelserie som ursprungligen varit införd i GöteborgsRegionens Släktforskares medlemstidning Västanbladet

Att släktforska i Göteborg

av Per Clemensson

Del 1 (från nr 1 2006)

Under många år har jag funderat på att skriva samman en slags manual för personhistorisk forskning i Göteborg och då redogöra för tillgängligheten och omfattningen av källmaterialet med utgångspunkt från proveniensens. För forskning i Göteborg finns ett antal arkivinstitutioner: Landsarkivet i Göteborg, Region- och Stadsarkivet, Göteborgs Universitetsbiblioteks handskriftsavdelning och Kvinnohistoriskt arkiv på GUB, Dialekt-, Ortnamns- och Folkminnesarkivet i Göteborg, Folkrorelsernas arkiv, Göteborgs Stadsmuseums arkiv, Göteborgs Sjöfartsmuseums arkiv, Chalmers högskolas arkiv, Göteborgs Stadsbyggnadskontors arkiv m fl.

Låt mig först redogöra för Göteborgs administrativa organisation och för personhistoriskt tryck om göteborgare, för att sedan i kommande artiklar redovisa beståndet av olika källor, institution för institution. Som utgångspunkt vid forskning i Göteborg är det viktigt att veta indelningen av staden i olika avseenden.

Göteborg, som grundades 1621, föregicks av Gamla Lödöse (första gången nämnt 1152) norr om nuvarande Göteborg, Älvsborgs stad (mitten av 1500-talet) vid Gamla Älvsborgs fästning, Nya Lödöse (privilegiebrev 1473) nuvarande Gamlestaden och Färjenäs på Hisingen, dvs Karl IX:s Göteborg (grundat 1603). Enligt den äldsta planen över Göteborg, som förvaras på Krigsarkivet och som av Olga Dahl daterats till tiden före 1629, var Göteborg in-

delat i 5 kvarter. Under tiden 1637-1655 var de fem kvarteren indelade i 28 rotar och 1657-1670 ersattes kvartersindelningen av ett 16-rotars-system (se Olga Dahl: Det äldsta Göteborgs roteindelning, Sveriges Släktforskar förbunds Årsbok 1989: STADSBOR). Från 1671 tillkom en ny indelning av Göteborg i rotarna R:1 - R:12. - Senare kompletterades med Magasinskvarteret, 6:te-10:de Qvarteret (vid vallarnas raseri), Vestra Haga, Östra Haga, Nya Haga och Majornas 1:sta - 6:te rote.

Den 15 juni 1923 fastställde stadens styrelse Magistraten nya beteckningar för stadens byggnadskvarter och tomter. Staden kom därmed att indelas i 45 Stadsdelar, vart och ett i kvarter och tomter. I längder och personalförteckningar anges ofta dessa beteckningar för att lokalisera personernas hemvist. För att få gata och gatunummer krävs ett visst studium av kartor över Göteborg.

Om kartor över Göteborg återkommer jag i slutet av denna artikelserie. För förvandling av beteckningarna före och efter 1923 hänvisas till Förteckning över av magistraten den 15 juni 1923 fastställda beteckningar (Göteborg 1923).

De tryckta adresskalendrarna vilka finns bevarade 1775-1776, 1784, 1786, 1792 (Göteborgs stads matriklar) och 1825, 1848, 1850-1851, 1857, 1860, 1862, 1864, 1866, 1868 och 1870-1922 samt från 1924 och framåt.

Adress- och industrikalendrar; finns bl a i Landsarkivets forskarsal och bibliotek) innehåller uppgifter om fastighetsägare, yrkesutövare m fl invånare, taxeringsvärden samt myndigheter och adresser. Kalendrarna är mycket innehållsrika och tillväxer i omfång under 1800-talets slut.

En speciellt göteborgsk egendomsform var landerierna. Dessa ut-

gjordes av markområden som var belägna utanför den vanliga bebyggelsen i staden men som tillhörde stadens donationsjord. Marken började ut arrenderas under 1600-talet till enskilda invånare, holländare m fl, och kom så småningom att bebyggas med större och mindre corps de logier av framstående stadsbor. Upplåtelsen av landerimark pågick till början av 1900-talet. Landerierna bokfördes under 12:te roten och utgjorde ett 20-tal stycken, t ex Kviberg, Kristinedal, Härlanda, Bagaregården, Stora Katrinelund, Burgården, Johanneberg, Liseberg, Lorensberg, Hedås, Lyckan och Götaber. Exempel på släkter som bebodde dessa landerier är Kjellberg, Röhss, Evers, Sahlgren, Alströmer, Ekman, Leffler, Nonnen och Berg. För uppgift om landerierna hänvisas till Ernst Fischer: Göteborgs landerier (Göteborgs jubileumspublikation-er del XIII. 1923).

Att här i detalj redovisa allt personhistoriskt tryckär inte möjligt, men

låt mig ändå ge några tips. För att söka Göteborgslitteratur hänvisas i första hand till Landsarkivet i Göteborg, Göteborgs Stadsarkiv, Göteborgs Stadsbibliotek och vår förenings bibliotek på Erik Dahlbergsgatan 36 B. Naturligtvis kan göteborgslitteratur även sökas på Göteborgs Universitetsbibliotek.

Del 2 (från nr 1 2007)

Den viktigaste källan till släktforskning är i Sverige vår kyrkbokföring, som inte är särskilt gammal, det finns länder med betydligt äldre bokföring, men som är mycket välbevarad över tid och i vilken ingår husförhörslängden som ett unikt inslag. Låt oss därför börja genomgången av Göteborgs släkt forskningskällor med dess kyrkbokföring. Den finns i dag i sin helhet till 1991 på Landsarkivet i Göteborg (papper och mikrokort), till 1991 på SVAR och till 1895 på Genline (internet).

Före 1883

Vid stadens tillkomst på 1600-talet

inrättades två församlingar: Svenska församlingen eller senare Göteborgs Gustavi Domkyrkoförsamling, som omfattade svenska medborgare, och Tyska församlingen eller senare Christine församling, som omfattade utlänningarna i staden. Den tyska församlingen delades 1773 i två församlingar, en svensk och en tysk. Vidare räknades i samband med Nya Lödöses omdaning till Göteborgs stads hospital 1627 till Göteborg och kallades Kronohospitalsförsamlingen. Dit kom att räknas hospitalets anställda och hjon samt jordbruksbefolkningen vid stadens landerier och på stadens jord. Denna församling bildade före 1712 tillsammans med Örgryte församling annex till Domkyrkoförsamlingen, efter 1712 utgjorde Örgryte och Hospitalsförsamlingen eget pastorat. Även Fattighusförsamlingen (tillkommen 1727) för försörjningstagare vid fattighuset och Garnisonsförsamlingen (tillkommen 1680) för garnisonens och regementets personal med kyrka i Kronhuset tillhörde Göteborgs församlingar.

Ingen av dessa fem församlingar omfattade ett bestämt territorium av staden, de var alltså ej territoriella, utan personella, dvs en persons församlingstillhörighet bestämdes av hans yrke eller ekonomiska status eller ursprung— soldat/Garnisonsförsamlingen, fattighjon/Fattighusförsamlingen, tysk/Kristine tyska församling. I övrigt valde man själv sin församling; naturligtvis spelade bostadens belägenhet roll, men exempel finns på personer bosatta invid Domkyrkan men skrivna i Kristine eller rentav i Karl Johans församling, trots att denna inte tillhörde Göteborg förrän 1883. Förutom dessa fem församlingar fanns vissa församlingar för främmande trosbekännare. Den äldsta av dessa är Engelska församlingen som kom till 1747 och hade sitt ursprung i sammanlutningen British Factory från 1699. Här kyrkbokfördes brittiska medborgare från 1774 fram till 1897, då de därjämte skulle bokföras i svensk församling. En särskild församling utgjorde Göteborgs Evangeliska

Brödräfsamling som började sin verksamhet på 1740-talet men som aldrig haft rätt till egen bokföring. Vidare bildades en mosaik församling med egen bokföring 1820–1910 (i Göteborgs Stadsarkiv) och en katolsk församling från 1862 med rätt till egen kyrkbokföring 1863–1883 och 1895–1910. Många församlingsmedlemmar av dessa kan vara dubbelt bokförda både i svensk kyrkbokföring och i den egna församlingen.

Utanför Masthugget, omkring Gamla Varvet och längre västerut, uppkom en förstad till Göteborg, som varken kyrkligt eller judiciellt till hörde Göteborg. Området bestod ursprungligen av två församlingar:

1. Amiralitets Varvsförsamlingen eller Varvsförsamlingen eller från 1786 Privata församlingen utbröts 1700 ur Örgryte församling och blev 1786 förklarad för "fri kyrka och församling till vilken var och en, som det åstundade, ägde frihet att sig hålla".
2. Mariebergs eller Majornas församling eller Majförsamlingen utbröts ur Örgryte församling 1786.
3. År 1820 sammanslogs församlingarna 1-2 under namnet Förenade Kustförsamlingen och 1828 fick församlingen namnet Göteborgs Karl Johans församling. Den var till 1883 annex till Örgryte församling, då Karl Johans församling blev eget pastorat och ur kyrkligt hänseende förenades med Göteborgs stad. Församlingen hade redan 1868 ur judiciell synpunkt förenats med Göteborg.

Genom församlingsindelningen den 1 maj 1883 avskaffades den personella indelningen och en territoriell indelning av Göteborgs församlingar efter bostadens belägenhet infördes. Gränser för de olika församlingarna drogs upp och en omföring av församlingsmedlemmarna genomfördes samt nya församlingar bildades. Haga, Gamlestads och (gamla) Masthuggs församlingar tillkom.

För att hitta rätt kyrkbok

För att hitta rätt Göteborgs-kyrkbok skall du i första hand vända dig till Landsarkivet i Göteborg. Originalförteckningen på papper finns i landsarkivets expedition dels i sammandrag och dels i fullständigt skick och dessutom på internet under <http://sok.riksarkivet.se/nad>

Detta är det fullständigaste exemplaret av arkivförteckningen vilket upptager anmärkningar om volymernas exakta innehåll. Förteckningar över Göteborgsförsamlingarnas kyrkoarkiv av enklare slag (med mindre anmärkningarm) finns även på SVAR och Genline. I landsarkivets expedition finns även sakkunnig personal att tillfråga, vilket kan vara en tillgång för att lösa knepiga forskningsfrågor i Göteborgsböckerna. Utdrag ur de fullständiga arkivförteckningarna finns även intagna på Genline under Sidanmärkningar som volymregister.

För att hitta rätt i kyrkboken

Vid landsarkivet i Göteborg har man under årens lopp genomfört en omfattande personregistrering av bouppteckningar, städernas kyrkböcker, emigrantlistor mm. Denna registrering påbörjades redan på 1910-talet och har sedan under 1900-talet i stort fullföljts för tiden fram till c:a 1900. Särskilt har registreringen varit koncentrerad till Göteborgs stads böcker före 1883, vilket har betydligt underlättat sökningen i böckerna. Sålunda finns alfabetiska personregister till samtliga Göteborgsförsamlingars person-

alförteckningar (= husförhörlängder), flyttnings-, födelse-, vigsel- och dödböcker samt till attestserier såsom bilagor till flyttningslängderna och till dödböckerna. Dessa register är inbundna i röda band i landsarkivets expedition och är fritt tillgängliga för forskarna. Utan register är Göteborgs böckerna svåra att söka i, då hänvisningar till ort-, gatu-, rote- eller gårdsnamn ofta saknas. Ibland förekommer sidhänvisningar mellan böckerna men lika ofta hänvisas till böckernas gamla beteckningar, vilka kan vara svåra att lösa. Så t ex hänvisas till OG litt F vilket betyder Bok över ogiftas personal nr F dvs AIa: 17. Dessutom har register upprättats till mer udda arkivserier i kyrkoarkiven då t ex den normala kyrkbokföringen saknas; så t ex har Domkyrkoförsamlingens begravningsräkenskaper registrerats 1688-1761, då dödböcker saknas före 1762. Registren finns på mikrokort. Ovanstående redogörelse för Göteborgsförsamlingar har delvis hämtats ur Katalog för Genealogisk forskning vid Landsarkivet i Göteborg (utgiven av Landsarkivet 1976) och ur Något om Göteborgsarkiven av Gösta Lext (i Göteborg Förr och Nu IV 1966).

Kommentar

För er som använder Arkiv Digital så finns stora delar av materialet även där: sök på Göteborg under sök arkiv så kommer alla tillgängliga arkiv upp. De register som presenteras i artikeln ovan finns under respektive församling. (Red)

Foto Christina Claeson och Kjell Croné

